

УДК 504:368

ЯКИМЧУК СОФІЯ,*аспірант кафедри економіки підприємства**Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне*

ЕКОЛОГІЧНЕ СТРАХУВАННЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто досвід розвинених країн світу в сфері екологічного страхування. Аналізуються методи управління екологічним ризиком, системи їх страхування. Запропоновано шляхи вдосконалення системи екологічного страхування в Україні.

Ключові слова: *навколишнє природне середовище, екологічне страхування, екологічні ризики, страхові компанії.*

Постановка проблеми. У наш час зростає кількість техногенно-екологічних аварій та катастроф, об'єктів та видів діяльності, які є джерелами підвищеної небезпеки для навколишнього природного середовища, для життєдіяльності та здоров'я людини, посилюються негативні впливи господарської діяльності на стан екосистеми, загострюються проблеми зберігання та знешкодження екологічно небезпечних відходів. Щоб розв'язати ці проблеми, потрібен дієвий економічний інструмент у сфері природоохоронної діяльності, який би забезпечив запобігання аварійному забрудненню навколишнього середовища. Таким інструментом є екологічне страхування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні питання екологічного страхування в Україні висвітлені в роботах Х. Р. Василюшина [1], Л. М. Грановської, О. Т. Левандівського, Г. М. Луцишина [2] та інших. Аспекти правового регулювання екологічного страхування в Україні розглянуті в статтях Н. О. Бурик, Х. Р. Василюшина [3]. Сучасний стан та тенденції розвитку українського ринку страхування екологічних ризиків досліджені в публікаціях М. І. Бублик [4], О. В. Козьменко, Х. Р. Василюшина [5] та інших. Проте напрямки розвитку екологічного страхування в Україні потребують подальшого вивчення.

Метою статті є аналіз зарубіжного досвіду екологічного страхування та можливість його застосування для вдосконалення чинної системи управління природоохоронною діяльністю в Україні.

Виклад основного матеріалу. В останні роки в ряді країн світу елементом економічного механізму охорони навколишнього природного середовища, що динамічно розвивається, є система екологічного страхування.

У наукових джерелах наведено різні підходи до тлумачення поняття "екологічне страхування":

1. Екологічне страхування - це страхування цивільно-правової відповідальності виробництв - джерел підвищеної небезпеки для довкілля за заподіяну шкоду, яка може бути завдана громадянам та юридичним особам, унаслідок аварійного забруднення навколишнього природного середовища [6].

2. Страхування цивільної відповідальності підприємств, установ й організацій за шкоду, завдану інтересам третіх осіб внаслідок аварійного забруднення навколишнього природного середовища

діяльністю, що створює підвищену екологічну небезпеку [7].

3. Механізм захисту екологічних прав громадян, захисту майнових інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, що створюють небезпеку для навколишнього природного середовища [8].

4. Механізм захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій, спрямований на здійснення заходів із подолання або зменшення негативного впливу ризиків забруднення навколишнього природного середовища і відшкодування пов'язаних із таким забрудненням витрат, а також на запобігання таким ризикам [9].

Метою екологічного страхування є забезпечення страхового захисту матеріальних інтересів фізичних та юридичних осіб у вигляді повної або часткової компенсації збитків, заподіяних забрудненням навколишнього середовища, викликаними аваріями, технологічними збоями або стихійними лихами.

Екологічне страхування вважається одним із найбільш молодих видів страхування відповідальності. Перші страхувальні контракти припадають на 60-70 рр. ХХ ст. Саме в цей час у промислово розвинених країнах почали приймати закони про охорону навколишнього середовища. Система екологічних страхових полісів у європейських країнах розвивалась на основі старої полісної системи та досвіду роботи з позовами про відшкодування збитку. Так, одна з перших норм про екологічну відповідальність містилася у Законі Німеччини "Про захист водних ресурсів", що набув чинності 1 березня 1960 р. [10]. У ньому зазначено, що винний у скиданні у водне середовище будь-яких речовин або у впливі на воду таким чином, що змінюються її фізичні, хімічні або біологічні властивості, зобов'язаний відшкодувати обумовлений цим збиток. Окрім цього, власник джерела, із якого шкідливі речовини потрапляють у водне середовище, спричиняючи при цьому збитки третім особам, зобов'язаний відшкодувати їх цим особам. У той же час зобов'язання відшкодування збитку не виникає, якщо збиток зумовлений обставинами непереборної сили.

З 1 січня 1991 р. у Німеччині набрав чинності Закон про екологічну відповідальність, який встановив єдину систему екологічної відповідальності та страхування цієї відповідальності для значного кола потенційно небезпечних об'єктів.

У законодавстві багатьох зарубіжних країн (Канади, Нової Зеландії, Австралії, Ізраїлю, Японії) досить детально прописані питання цивільної відповідальності судновласників за збиток, спричинений розливом нафти. У Бельгії в 1974 р. був прийнятий закон, що передбачає створення фонду для фінансування робіт із видалення радіоактивних відходів та дезактивації територій. Використання коштів фонду передбачено в тих випадках, коли виробник радіоактивних відходів не в змозі самостійно профінансувати зазначені роботи (фінансова неспроможність або банкрутство). Внески до зазначеного фонду повинні відраховувати всі підприємства, установи й організації, унаслідок діяльності яких виникають радіоактивні відходи. Така модель екологічного страхування (на випадок фінансової неспроможності виробника небезпечних відходів) використовується і в інших країнах.

У багатьох високорозвинених країнах екологічне страхування є обов'язковим. Під обов'язковим екологічним страхуванням у Сполучених Штатах, наприклад, розуміють вимогу до фінансової стійкості й платоспроможності компанії, яке гарантує наявність коштів на відшкодування витрат, пов'язаних із забрудненням навколишнього середовища.

У деяких випадках альтернативою обов'язковому страхуванню є банківські та інші фінансові гарантії, які видаються виробнику небезпечних відходів. Наприклад, в Італії умовою видачі ліцензії на збереження небезпечних речовин є наявність у компанії фінансової гарантії. Вимоги з надання фінансових гарантій (у формі страхування, банківських гарантій, поруки) для підприємств, які працюють із небезпечними відходами, передбачаються також законодавчими актами Австрії, Бельгії, Швеції [10].

Прикладом уважного та бережного ставлення до природного середовища може служити така країна, як Нідерланди, де контроль за екологічними ризиками, пов'язаними з потенційно небезпечними об'єктами промисловості, енергетики та транспорту, здійснюється регіональними або місцевими компетентними органами влади при видачі екологічних ліцензій, обов'язкових для потенційно небезпечних виробництв [10]. Методи управління екологічним ризиком у Нідерландах почали застосовуватися в практичній діяльності, пов'язаній із вирішенням екологічних проблем, на державному рівні з 1985 р., коли було прийнято документ, який визначав державну екологічну політику. У рамках цієї політики діяльність з управління ризиком включала заходи у двох напрямках: по-перше, у галузі управління екологічним ризиком, пов'язаним із наслідками впливу різних видів небезпек на людину та довкілля (політика, орієнтована на наслідки впливу); по-друге, у галузі управління екологічним ризиком, пов'язаним із джерелами екологічної небезпеки (політика, орієнтована на контроль джерела небезпеки).

Іншим прикладом досвіду страхування відповідальності за забруднення навколишнього середовища є Швеція. Цей вид страхування було запроваджено у Швеції внаслідок ряду позовів про відшкодування збитків, пред'явлених у 1969 р. Чинне законодавство Швеції зобов'язує будь-яку компанію, яка теоретично може викликати забруднення землі, придбати спеціальне страхове покриття. Це забезпечує покриття екологічних збитків, якщо неможливо знайти спричинювача шкоди, якщо винуватець шкоди банкрут або якщо до нього неможливо вису-

нути претензію у зв'язку із закінченням строку позовної давності (10 років).

У Фінляндії чинним законодавством про страхування екологічної шкоди, прийнятим у 1997 році, встановлено, що всі компанії, діяльність яких може викликати таку шкоду, зобов'язані застрахувати свою відповідальність за шкоду довкіллю. Страхування розповсюджується на ті випадки, коли спричинювач шкоди або фінансово неспроможний, або його неможливо встановити.

У Франції державне регулювання екологічних відносин здійснюється владою на різних рівнях та в різних напрямках із кінця 1970-х років. До вказаного часу гарантії збитків, спричинених забрудненням навколишнього середовища, практично ніколи не включалися до договорів страхування. Важливою подією в розвитку екологічного страхування Франції стало прийняття 14 квітня 2001 року Кодексу навколишнього середовища. Цей документ є комплексом законодавчих актів, спрямованих на запобігання екологічним ризикам та захист від результатів їх проявів; одним із способів такого захисту є екологічне страхування.

Наприкінці 70-х рр. XX ст. в Голландії, Великобританії, Японії, Швеції та інших країнах почали з'являтися страхові пули, які розширили як поле страхової діяльності, так і сам страховий ринок.

У різних державах існують спеціальні пули екологічного страхування, які використовують, в основному, при страхуванні небезпечних, величезних або маловідомих ризиків. Уперше такий пул було створено в Японії в 1979 р. для страхування відповідальності за аварійний розлив нафти [1]. Він об'єднав 38 учасників, зокрема 22 - японських і 16 - іноземних. Пули екологічного страхування створені також у Великобританії, Нідерландах, Франції, Швеції й інших країнах. Перевага пулів полягає в тому, що вони дають змогу об'єднувати страхові компанії для спільного страхування екологічних ризиків. Кожна компанія передає в пул застраховані ризики, отримує певну частку зібраних пулом внесків (премій) і в тій же частці несе відповідальність щодо відшкодування збитків.

Усесвітньо відомим є пул перестрахування екологічних ризиків ASSURPOL, який сьогодні є монополістом у цьому секторі страхування. До пулу входять 49 страхових та 13 перестрахових товариств, які пропонують комплекс видів страхового покриття.

Страхування в США отримало значний розвиток через необхідність зниження економічних ризиків. Страхування здійснюють приватні страхові компанії, страхові кооперативи, уряд. Приватні страхові компанії - одна з найбільш потужних ланок американської фінансово-кредитної системи. Разом із тим, у США немає єдиної для держави системи страхування. Кожний штат має власне страхове законодавство. При цьому страхові організації мають широкі повноваження в розробці власної страхової політики, визначенні розмірів платежів, практики їх відрахування й відшкодування збитків, що є специфічною особливістю американського страхового ринку.

У Японії страхування здійснюється приватними страховими компаніями, державними організаціями й кооперативами. При цьому приватні компанії й державні організації зайняті пошуком найбільш прибуткових сфер для вкладання коштів, які накопичені від страхових внесків. Вони діють на національному й міжнародному рівнях, і їхньою метою є зростання власних доходів. Кооперативні ж організації

взаємного страхування зорієнтовані на задоволення потреб членів кооперативу. Кооперативне страхування контролюється всіма членами кооперативу, а тому розвивається раціонально.

Страховий бізнес Великобританії протягом багатьох років концентрується в Лондоні як світовому фінансовому центрі. У Лондоні розташовані штаб-квартири ряду міжнародних страхових організацій, а також деякі структури національного страхового ринку (інститут Лондонських страховиків, інститут дипломованих страховиків та ін.), діяльність яких носить міжнародний характер.

Базова структура Лондонського міжнародного страхового ринку - корпорація "Ллойд" представлена 400 страховими синдикатами, що поєднують фізичних осіб - андеррайтерів, які безпосередньо здійснюють страховий бізнес корпорації. Членство корпоративної структури "Ллойда" відкрито для всіх громадян (резидентів) Великобританії та іноземців.

У багатьох країнах ризик заподіяння шкоди навколишньому середовищу аварійним забрудненням включається до стандартного договору добровільного загального страхування цивільної відповідальності підприємств. Обов'язкове страхування відповідальності за екологічну шкоду існує й здійснюється приватними страховими компаніями в Бельгії. Цей вид страхування прийнято, але не впроваджено в практику в Португалії. Страхові фонди деяких держав функціонують спільно з фондами багатьох страхових компаній.

На сьогоднішній в Європі не існує загальноприйнятої системи екологічного страхування. Рівень його розвитку також різний у різних державах. Європейський комітет виділяє чотири основних системи страхування екологічних ризиків [10], які застосовуються в європейських країнах:

- 1) стара система полісів загальної відповідальності, яка не робить відмінностей між раптовим (випадковим) та поступовим забрудненням;
- 2) тотальне виключення забруднення із загальної відповідальності з необов'язковим страхуванням раптового та випадкового збитку;
- 3) страхування загальної відповідальності, що покриває лише випадкові та раптові забруднення;
- 4) спеціалізовані страхові поліси з екологічних ризиків, які включають і покриття збитків від поступового забруднення.

У ЄС удосконалюється законодавча база екологічного страхування, створюються системи обов'язкового страхування екологічних ризиків, упроваджується механізм загальної відповідальності за шкоду, заподіяну внаслідок забруднення навколишнього природного середовища. У багатьох країнах спостерігається тенденція переходу від страхування екологічних ризиків у рамках страхування загальної відповідальності до страхування всіх ризиків, пов'язаних із забрудненням навколишнього середовища, але тільки в рамках договорів екологічного страхування [11].

На сьогоднішній у світовій практиці переважають екологічне страхування відповідальності та екологічне майнове страхування. Норма страхування діяльності певних типів установок, що створюють загрозу для довкілля, із метою гарантування фінансового забезпечення можливої відповідальності за шкоду, заподіяну забрудненням довкілля, міститься і в Законі Німеччини про матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну екологічними правопорушеннями. Страхування потенційної відповідальності за шкоду як

наслідок екологічних правопорушень здійснюється також у Бельгії, Великобританії, Нідерландах, Італії, США, Швейцарії, Японії та в інших країнах світу [2].

Певний досвід екологічного страхування існує і в Російській Федерації. Щорічно в Росії фіксується близько тисячі подій, які визнаються як надзвичайні ситуації зі шкідливими екологічними наслідками. Вони пов'язані з людськими жертвами, спричиняють величезну соціальну та економічну шкоду. За останній час процес відшкодування ускладнюється економічними й соціальними кризами, проблемою загальних неплатежів, що створює умови, подібні до вітчизняних. Державний бюджет, федеральний чи регіональні екологічні фонди не можуть своєчасно й повністю покрити економічну шкоду, пов'язану із забрудненням навколишнього середовища.

У Законі Російської Федерації "Про охорону навколишнього природного середовища" від 19 грудня 1991 (п. 11 ст. 23) зазначається, що на території Російської Федерації здійснюється добровільне державне екологічне страхування підприємств, організацій, а також громадян, об'єктів їх власності й доходів на випадок екологічного та стихійного лиха, аварій, катастроф. Установлення порядку проведення такого страхування покладено на Уряд Російської Федерації. Механізм проведення обов'язкового страхування на сьогодні відсутній, оскільки він повинен бути розроблений у спеціальному законі про страхування відповідальності виробників за шкоду, заподіяну навколишньому середовищу.

У Росії екологічне страхування розглядається в основному як страхування відповідальності підприємств - джерел підвищеної екологічної небезпеки та майнових інтересів страховиків у разі аварійного забруднення навколишнього середовища.

В Україні порядок екологічного страхування регулюється Конституцією України (від 28 червня 1996 р.) та понад 10 законами та підзаконними актами, а саме: Законами України "Про страхування" (від 4 жовтня 2001 р.), "Про охорону навколишнього природного середовища" (від 25 червня 1991 р.), Постановами Кабінету Міністрів України "Про обов'язкове страхування цивільної відповідальності за ядерну шкоду" та ін. На розгляд Верховної Ради України вносилися проекти Законів "Про обов'язкове екологічне страхування", "Про екологічне страхування" та ін.

Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища" закладено правові основи запровадження екологічного страхування. У ст. 49 зазначено, що "в Україні здійснюється добровільне і обов'язкове державне страхування громадян і їх майна, майна і прибутків підприємств, установ і організацій у разі збитку, заподіяного внаслідок забруднення навколишнього природного середовища і погіршення якості природних ресурсів" [12].

Незважаючи на значну, на перший погляд, кількість законодавчих актів, які мали б створювати передумови для становлення цього виду страхування, екологічне страхування в Україні поки що не розвивається. Серед основних причин такого становища можна назвати те, що норми цивільного та страхового законодавства повною мірою не відображають специфіку відносин у галузі охорони навколишнього природного середовища та соціальну спрямованість екологічного страхування, яке не може зводитись лише до окремого виду підприємницької діяльності.

Сутність екологічного страхування полягає в тому, що воно є, по-перше, гарантом права осіб, які заз-

нали шкоди внаслідок аварії на потенційно небезпечному об'єкті, на отримання компенсації за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю та майну. По-друге, засобом захисту майнових інтересів власників промислових об'єктів - джерела підвищеної небезпеки - через висування їм претензій особами, які постраждали внаслідок аварії. По-третє, засобом запобігання банкрутству підприємств у разі великої аварії й водночас одним із джерел фінансування заходів із гарантування безпеки. По-четверте, екологічне страхування сприяє запобіганню аваріям, підвищенню безпеки потенційно небезпечних об'єктів (аудиторські перевірки, превентивні заходи, фінансування виробництва безпечної та екологічно чистої технології з фонду екологічного страхування і т. ін.) [5].

Екологічне страхування може здійснюватися в добровільній та обов'язковій формі. Добровільне страхування здійснюється на основі договору між страховиком та страхувальником.

Обов'язковим є страхування підприємств, внесених до затвердженого законодавством переліку екологічно небезпечних об'єктів. Із цією метою створюється банк даних про небезпечні для навколишнього середовища підприємства та виробництва.

На сучасному етапі розвитку української економіки найбільш прийнятною є обов'язкова форма екологічного страхування, оскільки підприємства не мають достатньо ресурсів для здійснення страхування за рахунок власного прибутку.

В Україні послуги екологічного страхування надають такі страхові організації: страхова компанія "Кредо-Класик", страхова компанія "ІНГО Україна", НАСК "Оранта", ВАТ УСК "Дженералі Гарант" та ін. Перелік видів екологічного страхування в Україні традиційними назвати важко, урахувавши їх частку на страховому ринку, кількість та рівень страхових компаній, що пропонують на ринку відповідний страховий продукт.

Екологічні фонди страхових компаній можуть формуватися за рахунок внесків страхувальників і забезпечувати їх страховий захист при постійних та одиничних випадках забруднення навколишнього середовища, а також економічне стимулювання екологічно безпечних виробництв.

Слід зазначити, що зарубіжні страховики відносять екологічне страхування до найскладніших видів страхових операцій. В Україні тільки розпочався процес формування ринку екологічних страхових послуг, страховики поки що не мають достатнього досвіду як зі страхування відповідальності, так і зі страхування ризиків, пов'язаних із діяльністю промислових підприємств [13].

Таким чином, аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду показує, що екологічне страхування - особливий, найбільш складний вид страхування, що має свою специфіку (взаємозв'язок із правовим механізмом, залучення експертів-екологів для здійснення екологічного аудиту страхувальників).

Висновки

Світовий досвід переконує, що екологічне страхування - необхідний атрибут ринкової економіки, оскільки техногенні аварії та катастрофи лягають важким тягарем на економіку будь-якої країни, спричиняючи значні фінансові втрати. Екологічному страхуванню притаманні найбільш привабливі для сучасного екологічного менеджменту властивості - поєднання економічних інтересів та інтересів охорони навколишнього середовища.

Система страхування екологічних ризиків в Україні перебуває на стадії формування й потребує розробки ефективних механізмів її формування.

З вищенаведеного можна зробити такі висновки щодо розвитку ринку екологічного страхування в Україні:

- необхідно вдосконалити законодавчу базу екологічного страхування, прийнявши, у першу чергу, Закон України "Про екологічне страхування";

- необхідно розробити та затвердити Концепцію розвитку екологічного страхування в Україні;

- пріоритетним напрямом у розвитку екологічного страхування має стати обов'язкове страхування відповідальності власників джерел підвищеної екологічної небезпеки при заподіянні шкоди третім особам у результаті аварійного забруднення навколишнього середовища;

- необхідно створити Національний фонд екологічного страхування та Національний пул екологічного страхування;

- важливим є розроблення та впровадження методик проведення оцінки ризиків, зумовлених експлуатацією екологічно небезпечних об'єктів, методів обчислення страхових тарифів відповідно до визначеного рівня ризику;

- необхідно сприяти розвитку міжнародної співпраці в галузі екологічного страхування, фінансувати цільові програми та проекти такого співробітництва тощо.

Перспективою подальших досліджень є розроблення ефективних механізмів формування ринку екологічного страхування в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васишлин Х. Р. Теоретико-методичні засади екологічного страхування в Україні / Х. Р. Васишлин // Науковий вісник НЛТУ України. - 2010. - Вип. 20.7. - С. 46-53.
2. Луцишин Г. М. Становлення екологічного страхування / Г. М. Луцишин // Науковий вісник НЛТУ України. - 2010. - Вип. 20.14. - С. 99-102.
3. Васишлин Х. Р. Особливості правового регулювання екологічного страхування в Україні / Х. Р. Васишлин // Науковий вісник НЛТУ України. - 2010. - Вип. 20.9. - С. 154-161.
4. Бублик М. І. Аналіз проблем і механізмів розвитку ринку екологічного страхування / М. І. Бублик // Науковий вісник НЛТУ України. - 2009. - Вип. 19.5. - С. 59-63.
5. Васишлин Х. Р. Формування ринку послуг екологічного страхування в Україні / Х. Р. Васишлин, І. А. Дубовіч // Науковий вісник НЛТУ України. - 2009. - Вип. 19.7. - С. 65-72.
6. Сафранов Т. А. Екологічні основи природокористування / Т. А. Сафранов. - Львів : Новий Світ-2000, 2003. - 248 с.
7. Галушкіна Т. П. Економіка природокористування / Т. П. Галушкіна. - Харків : Бурун Книга, 2009. - 480 с.
8. Базилевич В. Д. Страхова справа / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. - К. : Знання, 2008. - 351 с.
9. Екологічне страхування [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ueic.com.ua/services/ecologi>.
10. Проценко О. Л. Страхування екологічних ризиків у європейській практиці / О. Л. Проценко // Вісник Черкаського університету. - 2008. - Вип. 362. - С. 195-201. - (Серія "Педагогічні науки").
11. Барабашин И. В. Проблемы законодательного обеспечения развития экологического страхования в России / И. В. Барабашин // Экономика природопользования. Обзорная информация. - М. : ВИНТИ, 2005. - Вып. 3. - С. 8-11.
12. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України № 1264-XII від 25.06.1991 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
13. Каленіченко Ю. Б. Екологічне страхування та проблеми його розвитку в Україні / Ю. Б. Каленіченко // Механізм регулювання економіки. - 2005. - № 3. - С. 199-209.

Якимчук Софія,

аспірант кафедри економіки підприємства

Національного університету водного господарства і природопольовання, г. Ровно

ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ СТРАХОВАНИЕ: МИРОВОЙ ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрен опыт развитых стран мира в сфере экологического страхования. Анализируются методы управления экологическим риском, системы их страхования. Предложены пути совершенствования системы экологического страхования в Украине.

Ключевые слова: окружающая природная среда, экологическое страхование, экологические риски, страховые компании.

Yakymchuk Sofia,

Graduate Student of Business Economics,

National University of Water Management and Nature Resources Use, Rivne

ENVIRONMENTAL INSURANCE: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND PROSPECTS FOR IMPLEMENTATION IN UKRAINE

The aim of the article is to analyze the international experience of environmental insurance and the possibility of its application to improve the current system of environmental management in Ukraine.

This paper reviews the experience of environmental insurance in countries such as the USA, Japan, the UK, the Netherlands, the Russian Federation and other countries.

We analyse the legal framework in the field of environmental responsibility, environmental risk management techniques. We consider environmental insurance pools in different countries, as well as environmental risks insurance systems used in European countries.

Environmental risks insurance system in Ukraine is under development and requires the development of effective mechanisms for its formation. Therefore, for the development of environmental insurance market in Ukraine we should: improve the legal framework of environmental insurance, create the National Fund of Environmental Insurance and the National pool of Environmental Insurance, promote international cooperation in the field of environmental insurance, finance targeted programs and projects of such cooperation.

Keywords: environment, environmental insurance, environmental risks, insurance companies.

REFERENCES

1. Vasylyshyn H. (2010), Theoretical and methodological foundations of environmental insurance in Ukraine, *Scientific Bulletin of National Ukrainian University of Forestry Engineering*, Issue 20.7, pp. 46-53 (ukr.).
2. Lutsyshyn H. (2010), Development of environmental insurance, *Scientific Bulletin of National Ukrainian University of Forestry Engineering*, Issue 20.14, pp. 99-102 (ukr.).
3. Vasylyshyn H. (2010), Features of the legal regulation of environmental insurance in Ukraine, *Scientific Bulletin of National Ukrainian University of Forestry Engineering*, Issue 20.9, pp. 154-161 (ukr.).
4. Bagel M. (2009), Analysis of problems and mechanisms of environmental insurance market, *Scientific Bulletin of National Ukrainian University of Forestry Engineering*, Issue 19.5, pp. 59-63 (ukr.).
5. Vasylyshyn H., Dubovich I. (2009), Formation market for environmental insurance in Ukraine, *Scientific Bulletin of National Ukrainian University of Forestry Engineering*, Issue 19.7, pp. 65-72 (ukr.).
6. Safranov T. (2003), Ecological bases of nature, Lviv, 248 p. (ukr.).
7. Halushkina T. (2009), Economics, Kharkov, 480 p. (ukr.).
8. Bazylevych V., Bazylevych K. (2008), Insurance business, Kyiv, 351 p. (ukr.).
9. Environmental insurance, available at: <http://www.ueic.com.ua/services/ecologi>.
10. Procenko A. (2008), Insurance environmental risks in European practice, *Bulletin of the University of Cherkassy*, Issue 362, pp. 195-201 (ukr.).
11. Barabashyn I. (2005), Problems zakonodatelnogo obespecheniya development of ecologically insurance in Russia, *Economy of nature*, Moscow, Issue 3, pp. 8-11 (rus.).
12. On Environmental Protection, Law of Ukraine of June 25, 1991, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
13. Kalenichenko J. (2005), Environmental security and the problem of its development in Ukraine, *The mechanism of regulation of the economy*, № 3, pp. 199-209 (ukr.).

© Якимчук Софія

Надійшла до редакції 07.06.2013